

سجاد حیدر

سجاد حیدر گجرات دے اک پنڈ موہلہ وچ اک علمی، ادبی شخصیت پیرزادہ نور حسین آذری دے گھر 1919ء نوں پیدا ہوئے۔ میٹرک دا امتحان گجرات توں بی اے تے ایم اے فارسی دے امتحان گورنمنٹ کالج لاہور توں پاس کیتے۔ 1944ء وچ اطلاعات دے محکمے وچ ملازم ہو گئے تے آل انڈیا ریڈیو لاہور دے دیہاتی پروگرام دے نگران مقرر ہوئے۔ قیام پاکستان توں بعد تعلقات عامہ دے محکمے وچ انفارمیشن آفیسر بنائے گئے پر دوبارہ ریڈیو پاکستان آگے جتھوں ریجنل ڈائریکٹر دے عہدے توں ریٹائر ہوئے۔ ایسے دوران پنجاب آرٹس کونسل دے ڈائریکٹر وی رہے۔ بعد وچ پنجابی ادبی بورڈ لاہور دے صدر وی رہے۔

سجاد حیدر نے بوہت سارے نثریاتی (ریڈیائی) ڈرامے لکھے۔ جنہاں وچوں چار مجموعے 'موادے ہوکے'، 'سورج مکھی'، 'بول مٹی دیا باویا' تے 'کالا پتن' شائع ہو چکے نیں۔ 1992ء وچ "چیترا باغ" ناول لکھیا۔ سجاد حیدر دے فن پاریاں وچ پنجاب دے دیہاتی وسیب دیاں ون سوتیاں مورتاں تے منظر نظر آؤندے نیں۔ اوہناں دے کردار جیوندے جاگدے تے ایس مٹی دے جمے جائے محسوس ہوندے نیں۔

1980ء وچ اوہناں نے پنجابی واراں دا اردو وچ بڑا خوبصورت ترجمہ تے 1986ء وچ پنجابی دیاں نمائندہ کہانیاں دا اک انتخاب وی شائع کیتا۔

اوہناں واقفی، فکری، علمی، ادبی تے تخلیقی سفر ساری عمر جاری رہیا۔ دسمبر 1996ء وچ اللہ نوں پیارے ہو گئے۔

پتنگے

کردار

1 - ماسٹر مجید اللہ	_____	جوان، جاندار، مہذب آواز۔
2 - ماں کرماں والی	_____	مُعمر، اُن پڑھ عورت۔
3 - ثریا	_____	مٹھی بھاری والی نرم آواز۔
4 - انسپکٹر	_____	کاروباری، بازعب آواز۔
5 - اظہر	_____	اخباری رپورٹر۔
6 - محمد سعید	_____	پُر خلوص تے ہمدرد، شائستہ آواز۔
7 - صفدر	_____	شرمیلا تے کم گونو جوان، آواز وچ اُداسی۔
8 - رحمت خاں	_____	ہیڈ کانسٹیبل پولیس۔
9 - ناچی	_____	بچہ (عمر 4 سال)

انسپکٹر: ہاں رحمت خاں کیہ گل اے؟

رحمت: جناب اک کیس پھڑیا اے پچیاں دے اغوادا۔ جناب آج کل شہر وچ پچیاں دے اغوادیاں بڑیاں وارداتاں ہورہیاں نہیں۔ چھوٹے تھانیدار ملک زمان صاحب نے گشت واسطے تین پارٹیاں بنایاں۔ میری پارٹی دی ڈیوٹی شہر دے باغاں تے پارکاں تے لگی۔ اسیں چھ دنوں توں روزانہ شاہیں گول باغ جانڈے ساں۔ اوہتھے ایہہ جنا، مہنیرے ویلے اک گٹھے بچے تے آکے بہہ جانڈا تے کھیسے وچوں اُن بچھو کے غبارے کڈھ کے کول رکھ لیندا۔ فیر نیڑے کھیڈ دیاں پچیاں نال کسے نہ کسے

بہانے دل جاندہ۔ اینج جدوں کچھ بچے ایہدے دولے کٹھے ہو جاندے تے ایہہ اوہناں نوں پھوک بھر بھر کے غبارے وںڈوا۔ اینج ایہہ روز دے دس باراں غبارے مُفت وںڈویندا اے۔ اج جدوں ایہہ باغوں نکلیا تے اسیں ایہدے مگر و مگری ٹرپے۔ ایہہ پرانی انارکلی دی اک گلی وچ جا کے اک پرانے جیسے مکان دے بوسے اگے کھلورہیا۔ چوکھا چرمگروں اک مائی باہر نکلی۔ اوہدی گودی وچ چھوٹا جیہا بچہ سی۔ ایہنے اوس مائی کوں بچہ لین دی کوشش کیتی پر اوہنے نہ دتا۔ فیراہدہ ہنوں کچھ آہندا رہیا۔ جیہڑا اسیں مہیں سُن سکے۔ اخیر ایہنے بچہ اوس مائی کوں کھوہ لیا تے اک پاسے ٹرپیا۔ اوس مائی نے رولا پادتا تے ایہہ بچہ اوہنوں پھڑا کے اوتھوں بھل آیا۔ اسیں ایہنوں شبہ وچ پھڑ لیا اے اں۔ ایہہ آہندا اے میں تے بچے نوں دکا نوں ٹافیاں لے کے دین واسطے چکیا سی۔ دسو جی ایہہ کوئی منن والی گل اے ؟

انسپکٹر : ایہدی تلاشی لئی آ ؟

رحمت : جی جناب ! ایہدے کوں اک سگرٹاں دی ڈٹی تے کچھ کاغذ نکلے

نیں۔ جناب اُنچ تے ایہہ سگرٹ عام جیسے دسدے نیں پر ایہناں وچ لازمی چرس رکھی ہوئی اے۔ ایہہ چنگا بھلا جرائم پیشہ گندا اے جناب۔

انسپکٹر : اسیں کیمیاٹی معائنہ کراں گے تے آپے دس پوسے گاتوں اوس گھر

داپتہ نشان تے نوٹ کر لیا اے نا ؟

رحمت : جناب میں پورا نقشہ بنا لیا اے۔ باقی اسیں آپ ایہدے کوں پکچھ

لواں گے۔

انسپکٹر : اچھا اچھا کیوں ویں وارداتیا ! توں اپنی کہانی پا۔

- مجید: کہانی اے پٹی پرانے زمانے وچ جدوں بندے جانوراں دی بولی سمجھدے سن، اک شہر وچ کسے ڈھوائی دے کم واسطے لڈو جانوراں دی لوڑ پے گئی۔ ہر پاسے پیادے لہن لگ پئے تے جانوراں نوں دی سُوہ لگ گئی۔ دگارتوں پچن واسطے اُٹھ، گھوڑے تے فخر کھوتے شن لگ پئے۔ اک بندے جدوں دیکھیا پٹی لومبڑی دی نسی جارہی اے تے اوہنے آواز دتی توں کیڑی اُٹھ، گھوڑے دی نسل وچوں ایں۔ تینوں کیہنے پھڑنا اے؟ اوہنے نسدی نسدی نے جواب دتا دگا پھڑن والیاں میرا مماندرا نہیں رلانا۔ کیہ پتہ مینوں اُٹھ اسی سمجھ لین۔ ایہہ بھائی ہو ریں دی مینوں اُٹھ سمجھ کے پھڑ لیا تے نیں۔
- انسپکٹر: مشکریاں کرنا ایں؟ ہیڈ کانسٹیبل رحمت خاں سچا اے۔ توں چنگا بھلا جرائم پیشہ لگنا ایں۔ ناں کیہ اے تیرا؟
- مجید: مجید اللہ۔
- انسپکٹر: کیتھے رہنا ایں؟
- مجید: اسلام پورے، گلی نمبر 7 وچ، اخیر لے سٹاپ دے سامنے۔
- انسپکٹر: شکلوں تے پڑھیا لکھیا لگنا ایں۔ کیہ تعلیم اے تیری؟
- مجید: بی اے۔ بی ٹی۔
- انسپکٹر: بی ٹی تے ماسٹر ہون دے نیں توں دی ماسٹر ایں؟
- مجید: ہوندا ساں۔
- انسپکٹر: ہاں ماسٹرنوں کیہ لکھدا اے، ہُن توں جیہڑا کم پھڑیا اے ایہدے وچ بڑی پیدا اے۔
- مجید: انسپکٹر صاحب اجے میرا جرم ثابت نہیں ہويا، تساں مینوں پہلے اسی

مجرم سمجھ لیا اے؟

انسپکٹر: توں اجے تیکر اپنی صفائی وچ کوئی بیان نہیں دتا۔ فیر میں تینوں مجرم کیوں نہ سمجھاں؟

مجید: بے شک سمجھو، پر یاد رکھو! ایہہ تھانہ اے عدالت نہیں۔

انسپکٹر: اچھا اچھا ساڈے نال بوہتیاں قنون داناں نہ پھول، رحمت خان ایہنوں لے جا کے محرر کول بٹھا۔ میں دیہلا ہو کے ایہدے نال فیر گل کراں گا۔

رحمت: چل وئی جوان۔

مجید: انسپکٹر صاحب تیس میرے گھر اک پیغام بھجوا سکدے او؟

انسپکٹر: گھراں وچ اطلاعوں کرنیاں ساڈا کم نہیں، کیہنوں پیغام بھجوانا ای؟

مجید: اک بڑھی مائی اے، معذور و چاری۔

انسپکٹر: تیری ماں اے؟

مجید: ماں ای سمجھو۔ (اک بندے دے اندر آؤن داتاثر)

آواز: السلام علیکم میاں صاحب، کوئی نواں کیس اے؟

انسپکٹر: آؤ اظہر صاحب بیٹھو (مجید اللہ نون) توں جا بھئی۔

اظہر: میاں صاحب ایہنوں کڈھن دی ایڈی کاہل نہ کرو۔ اسیں دی ایہدے نال دو گلاں کر لیئے۔

انسپکٹر: کوئی نہیں جی پچیاں دے اغوا د ا شبہہ اے ایہدے تے، کوئی نامی گرامی ڈاکو نہیں۔

اظہر: گل تے آساں آپ بنانی ہوندی اے میاں صاحب، جے چاہیے تے ڈاکے دی خبر اندر لے صفحے تے اک کالم دی گٹھے لادیئے تے

پچھیاں دے اغوادے شنبے وچ پھڑے ہوئے ملزم دی خبر پہلے صفحے
تے شہ سُرخ بن جائے۔

انسپکٹر: اے ایہدے نال گلاں تے نہیں ہوئیاں پر اپنا ناں پتہ دسدے
ہوئے ایہنے آکھیا اے جے ایہدی تعلیم بی اے بی ٹی اے تے ایہ
سکول ماسٹر رہ چکیا اے۔

اظہر: لٹو غیر خبر تے بن گئی، باقی گلاں میں آپ پچھ لال گا۔ تئیں ذرا ایہنوں
میرے کول تھوڑا چہر بہن دیو۔

انسپکٹر: جویں تہاڈی مرضی، پر خبر وچ پچھیاں دے اغوادیاں وارداتاں نوں
روکن واسطے ساڈی مہم دا ذکر کرنا پوے گا۔

اظہر: کیوں نہیں میاں صاحب تہاڈی مہم داوی ذکر ہووے گا۔ تئیں
فکر نہ کرو۔

انسپکٹر: رحمت خان اظہر صاحب تے ایس آدمی نوں میرے نال سے کرے
وچ بھاتے اندر چاء وی گھلیں۔

رحمت: ٹھیک اے جناب۔

پڑھی عورت: (دوروں نیڑے آؤندے ہوئے) دے پتر میں وڈے متھانیدار
نال گل کرنی اے۔ مینوں لنگھ جان دے میں اپنے پتر دا پتہ کرن آئی
آں جنہوں بے دو ساؤل لیا نہیں۔

انسپکٹر: کیہ گل اے مائی؟

رحمت: جناب ایہ مائی آکھدی اے میں مجید دی ماں واں، دھکے نال
اندر آڈھی اے۔

مائی: میں نمائی کرماں والی آں جویں، میرا ناں تے کرماں ماری ہونا چاہی داسی۔

پہلوں لوک صفدر رومی ماں بلاندرے سن، جدوں اوہ نہ رہیا تے میرے
اُتے ترس کھا کے مجید مینوں اپنی ماں بنا لیا۔ ہُن مجید وی تساں کھوہ
لیا اے (رون لگ پیندی اے)

انسپکٹر: مائی میری کوئی اوہدے نال دشمنی اے؟ اپنی صفائی پیش چا کرے تے
گھر گڑ جائے۔

مائی: نصیحتاں نہ کر تھانیدارا، خدا توں ڈرتے غریب دی ہا توں بچ (رون
لگدی اے)۔

انسپکٹر: ایتھے بہہ جا ماں کر ماں والیئے تے مینوں پہلوں مجید دا آگاہ کھاتے دس۔
مائی: میں مجید اللہ دا پچھلا گھر نہیں دیکھیا۔ میں تے اوہنوں پہلی واری لاہور
دے ٹیشن اُتے ملی آں۔ پر مینوں رنج لگدا اے جو میں ماسٹر مجید
نوں ملن ای پاکستان آئی آں۔ اوہ میری لکھ وچوں تے نہیں جمیا پر
مینوں سگواں صفدر لگدا اے۔

انسپکٹر: صفدر تہا ڈا پتر اے؟
مائی: ہاں سوہنیا! مانواں پُت جمدیاں نہیں۔ فیر اوہ پُت جمانوں ٹردی جان
تے ہر ویلے مانواں دیاں نظراں دے سامنے رہندے نہیں۔ ہسدے
بولدے نہیں اُتر جواب دیندے نہیں تے کدی چولا بدل کے کول رہن
لگ پیندے نہیں۔ جو میں میرا مجید۔

انسپکٹر: پر مائی صفدر نوں کیہ ہویا؟
مائی: صفدر کلاس پتر، اوہنوں جیوندیاں ای کوئی ہوش ہسرت نہیں سی مہیتوں
تے اوہ ایتھے آدن توں چار مہینے پہلوں ای دچھڑ گیا سی۔

انسپکٹر: اوہ کوں؟

مومیاں تے وچھڑیاں دی کہانی لٹی ہوندی اے۔ اسیں امبرسر ہندے
 ماں : ماں جدوں میرا صفدر ست جماعتاں پڑھ بیٹھا تے اوبدا پیوفوت ہو گیا۔
 میں اپنے پترنوں اک بجاجی دی ہٹی تے نوکر کراتا تے ساڈا گزارہ ہون
 لگ پیا۔ کجھ درمیاں نوں صفدر جوان ہو گیا تے ساڈے گھر دے اگوں
 اک بلانے راہ پالیا۔

انسپکٹر : بلانے جو جیسی ؟

انسپکٹر : ماں : اک سکول جاندی کڑی سی پتر، اوبدا ولا کیہ دوس، صفدر نوں اسی کجھ ہو گیا۔
 جدوں اوہ سویلے ساڈے بوسے اگوں لنگھدی ایہہ باہر تھڑے اُتے
 بہہ کے اوہنوں دیہندار ہندا۔ جدوں اوہ سکولوں پہنچھا اتہہ مڑدی ایہہ
 دکا نوں سارے کم چھڈ کے فیر تھڑے تے جا ہندا۔
 تے فیر ایس سدا دا انت کیہ ہویا ؟

انسپکٹر :

انسپکٹر : ماں : ہونا کیہ سی اوس کڑی داویاہ ہو گیا تے اوہ اپنے سوہرے گھر جاندھر
 ٹر گئی۔ اوبدے جان مگر دوں میرا پتر فقیر ہو گیا اوہنوں کوئی سر پیر دی ہوش
 نہ رہی تے ایسے حال وچ چار سال گزر گئے۔ فیر اک دن صبح سویلے اٹھ
 کے اینج تیار ہو گیا جو میں کدھرے جانا ہووے تے میرے کول آکے آکھن
 لگا۔ ”اماں مینوں بلاد اگیا اے تیں وی اجازت دیو میں جاں۔“ میں آکھیا۔
 پتر اتوں مینوں چھڈ کے ٹر گیا تے میرے اُتے مٹی دے دو بک کون پائے
 گاڈ آکھن لگا۔ ”اوہ وی آرہیا اے پر اوہ تہانوں نوں گھر آکے ملے گا۔“
 اوہو گل ہوئی۔ میں پاکستان آئی تے اللہ مینوں مجید چا دتا۔

انسپکٹر : ایہہ مجید تہانوں کتھوں ملیا ؟

انسپکٹر : ماں : امبرسر نوں اسیں سارے لٹے پٹے پاکستان توں صدقے ہو کے ایسے

اڑے تے میں اپنے گلی محلے والیاں نال مہاجراں دے کیمپ نہ گئی۔
 میں افسراں دی منت کیتی پئی مینوں لاہور دے ٹیشن اُتے رہن دین -
 بحمد اللہ دی دی ای تھے ٹیشن تے اسی ڈیوٹی لگی ہوئی سی۔

بھید : اماں جی میں دیکھ رہیاں تسیں کدوں دے اپنا سیمان لے کے ای تھے
 پلیٹ فارم دی اک منگرے بیٹھے او، تسیں کتھے جانا اے ؟

مائی : ہُن اگے کتھے جانا اے پُتر، ہُن تے جدوں وعدہ پورا ہو گیا اگلے جہان
 اسی جاں گے۔ ایس سوہنے پاکستان اڈنا سی، ای تھے اُپر گئے آن اسان
 ہو رکدھرے نہیں جانا۔

بھید : ماں جی تسیں اپنے گھر آگئے او ایہدوں وڈا تے ایہدوں سوہنا ہو رکیٹرا
 گھر ہو سکدا اے ؟ ایہ ساڈا ساریاں دا گھر لے ماں جی ساڈا سوہنا پاکستان -
 مائی : شالا سدا و سدا رہوے ساڈا ایہہ پاکستان۔

بھید : فیر ای تھے اُپر کے کسے ہو گھر دی گل نہ کرو، اُنج رہن واسطے کوٹھا میرا حاضر
 اے۔ مینوں دی اپنا پُتر اسی سمجھو۔

مائی : دے جیویں مینوں توں سگواں صفدر لگنا ایں۔ ای تھے بہہ جا میرے کول
 تیرا ناں کیہ اے پُتر ؟

بھید : میرا ناں بحمد اللہ اے اماں جی، میں جالندھروں آیاں۔

مائی : جالندھروں ؟ جتھے میرا پُتر صفدر رہندا سی۔ پتہ نہیں ایس ویلے کس
 حال وچ ہونا اے میرا پُتر ؟

بھید : تسیں چلو میرے نال میں آپ روزانہ آکے ساریاں گڈیاں دیکھیا کراں گا
 تے صفدر نول بھال گا میری ای تھے اسی ڈیوٹی لگی ہوئی اے۔

مائی : توں ریوے وچ لوکراں پتھ ؟

- مجید: منہیں آتاں جی میں مہاجراں دی دیکھ بھال دے سرکاری محکمے وچ عارضی ملازم آں، میں کیمپاں وچ وی تہاڈے پترنوں تلاش کراں گا۔
- مائی: رب تیرا بھلا کرے، پتر تیرے گھر ہو رکتے جی میں؟
- مجید: میں گھر وچ کلاواں آتاں جی۔ میرا کلیاں بڑا دل گھبرا نڈا اے، ایس کر کے آکھیا اے میرے نال چلو، کجھ میرے گھر وچ وی رونق ہووے۔
- مائی: تے توں کلا اسی پاکستان ٹرا آیا ایس مجید پتر؟ گھر دے کیتھے چھڈ آیا ایس؟
- مجید: ایہہ وی تہاڈے پتر دے ٹرجان وانگر لکاء والی گل اے۔ آتاں جی تے ایہے بندیاں دے کن سن دے نہیں۔ چلو گھر چلیے۔

- مائی: انج میں مجید اللہ دے نال اوہدے گھر آگئی اوہ کرایا والا مینوں اپنی ماں سمجھا اے تے میری بڑی خدمت کر دا اے۔ اوہ روزانہ ٹیشن تے جا کے صفدر نوں لبھدا رہیا تے کیمپاں وچوں جا کے اوہا پتہ کردار رہیا۔ ایس حال وچ چار ورہے ہو گئے میں جہناں آؤنا سی اوہ سارے آگئے نہیں۔ پر میرا صفدر نہیں مڑیا، پتہ نہیں جیوندا وی اے کہ نہیں۔
- (رون لگ پیندی اے)

- انسپکٹر: حوصلہ کر مائی، اسیں ضابطے دی کارروائی مکمل کر کے مجید اللہ نوں گھر گھل دیاں گے۔

- مائی: پتر تھانیدارا! مجید اللہ نوں میرے نال اسی گھل دے، رب تینوں بڑا اجر دے گا۔ ایس بڈھی نمائی دی باہ نلے، یاد رکھ جیہدا کوئی منہیں ہوندا خدا ہوندا اے۔

- انسپکٹر: مائی آکھیا اے مجید اللہ کولوں پچھ پچھ کر کے اوہنوں گھر گھل دیاں گے۔

توں۔ تمہے گل امی نہیں سمجھدی (کسے دے اچانک کرے وچ داخل ہون دی آواز)۔

محمد سعید: کیہنوں سمجھان دی کوشش کر رہے او میاں صاحب ؟

انسپکٹر: آؤ جی آؤ وکیل صاحب تشریف رکھو کجج آئے او سعید صاحب ؟

سعید: میں تے اخبار پڑھ کے سویر و سویر تہاڈے دل آگیاں۔ اخبار والے

دی بڑیاں دلچسپ سُرخیاں لاندے نیں۔ تسیں وی اج دے پرپے

وچ خبر پڑھی ہونی اے۔ ”تحریک آزادی کا کارکن بچوں کے اغوا کے الزام میں

گرفتار کر لیا گیا۔ ملزم جانندھر میں ایک ہائی سکول کا ہیڈ ماسٹر تھا“

انسپکٹر: میں خبر تے نہیں پڑھی پر کل اک اخبار دار پورڈر ایتھے آیا سی تے اوہنے

ملزم نال گلاں کیتیاں نیں۔ اوہ کہانی بنا کے لے گیا ہونا اے۔

سعید: میں وی مجید اللہ نوں من آیاں۔

انسپکٹر: تہانوں اوہنے وکیل کیتا اے ؟ پر اے تے چلان وی تیار نہیں ہويا۔

اوہدے بیان وی نہیں ہوئے۔

سعید: میں مجید اللہ دا وکیل نہیں اوہرا دوست آں۔

انسپکٹر: سعید صاحب تسیں مجید اللہ دے دوست او ؟

سعید: کیوں ایہدے وچ حیرانی دی کیہ گل اے ؟

انسپکٹر: تہاڈا ایہہ جیسے جرائم پیشہ بندیاں نال کیہ کم ؟

سعید: میاں صاحب سب ہن سانوں اپنی سوچ بدل لینی چاہی دی اے۔ پرانا انگریزی

قانون سی پٹی ہر بندہ مجرم اے جد تیکر اوہ اپنے آپ توں الزام رد نہ کر

سکے۔ ساڈا اسلامی اصول ایہہ وے پٹی ہر بندہ بے گناہ اے جد تیکر

اوہدے تے جرم ثابت نہ ہوئے۔

- انپکٹر: وکیل صاحب تیس مجید اللہ نوں کویں جان دے او۔
- سعید: میں ماسٹر مجید اللہ داسنگی دی آل تے شاگردی مجید اللہ قرآن دا حافظ اے۔
- انپکٹر: مینوں مجید اللہ دی ساری حقیقت کھول کے دسو سعید صاحب۔
- سعید: میں جالندھر شہر دارہن والاواں، جدوں قائد اعظم دے حکم نال پاکستان دی عام تحریک شروع ہوئی تے ہندوستان دے ہر شہر وچ جلوس نکلے اوہدوں میں لاہور لاء کالج دے آخری سال وچ پڑھداساں، طالب علماں وچ جوش خروش توں ڈر کے یونیورسٹی نے کالج بند کر دتا تے میں اپنے شہر ٹڑ آیا۔
- اوہتھے دی روزانہ جلوس نکلدے سن۔ میں وی جلوساں وچ شامل ہون لگ پیا تے فیر ہونی ہوئی تقریراں وی کرنیاں شروع کر دتیاں۔ پرساڈے شہر دے جواناں داسب توں جو شیلار بہت ما ماسٹر مجید اللہ سی۔
- انپکٹر: ایہہ ماسٹر تے بڑی بلا اے۔
- سعید: ماسٹر مجید اللہ مردِ مومن اے، ایہدی ایمان دی طاقت پہاڑ نال وی ٹکرا جاندی اے۔ انج ایڈاساڈاے جویں موہنہ وچ زبان اسی نہ ہوئے ایہہ درویشاں دی نشانی اے۔
- انپکٹر: تمہاڈیاں ایہہ ساریاں گلاں سُن کے میں حیران پیا ہوناں جے ایہو جیہا بندہ روز شا میں آوارہ لوکاں وانگر پارکاں وچ جا کے بالوں نوں غباریاں نال کیوں پرچاند اے؟ تے فیر کل راتیں ایہہ اک گھروں جا کے بکا جیہا بال چک لیا تمہاڈیاں گلاں توں ماسٹر بردہ فروش تے نہیں لگدا۔
- سعید: اوہ تے آپ بردہ اے میاں صاحب اپنا آپ وی بیچ کے اوہنے پاکستان لیا اے۔ باقی جیہڑا تمہاڈے دل وچ شک اے اوہ تیس ماسٹر ہوراں کوں پچھ کے دُور کر لوؤ۔

- انسپکٹر: اوہ اللہ دابندہ فیر کوئی اٹھ لومبٹری دی کہانی سُنادے گا۔ سانوں تے
 اوہ کچھ دسد اسی نہیں۔
- سعید: میاں صاحب دس نمبرے نوں بکوان تے دُکھیے دادل پھولن دی ترکیب
 آکو نہیں ہوندی۔ تسیں اوہنوں بلا کے میرے کول بٹھ۔ وہ اپنے گل
 حقیقت بیان کر دے گا۔
- انسپکٹر: بھلی گل اے۔
- سعید: (جذباتی ہو کے) میرا میرا، میرا استاد، میرا بھائی (بغلگیر ہون دا تاثر کس
 حال وچ اومولا؟
- مجید: جس حال وچ رب رکھے شکر اے، سعید صاحب نوں جہان وچ رب
 فیر ملایا اے۔
- سعید: مل تے پہلوں ای پندے پر تسیں تے آپ گنا می دی زندگی اختیار کر لئی۔
- مجید: اپنے جیسے نکمیاں نکمیاں لوکاں وچ رہنا سعید صاحب ایہ زندگی معمولی
 تے ہے پر گنا می دی نہیں۔
- سعید: تے کر دے کیہ او؟
- مجید: اک خدمتِ خلق دے ادارے وچ کم کرناں، اوہ میری ضرورت پوری
 کر چھٹ دے نہیں، تے میں اپنے کم وچ رُجھار ہناں جہدے وچ
 آخرت دے اجردا وعدہ دی اے۔
- سعید: اللہ جزا دے مَن ذرا انسپکٹر صاحب دی الجھن دی دُور کرو، فیر اتھوں مل
 کے باہر چلیے۔
- مجید: ایہ دس لگیاں مینوں اپنی زندگی دے پرت کھولنے پین گے۔ مینوں
 وی دُکھی کر دے تے آپ دی تسیں سُن کے خوش نہیں ہوو گے، میں

جالتھر تعلیم الاسلام ہائی سکول وچ پڑھاندا ساں۔ میرے ماپے شہر وں تیراں میللاں تے اک پنڈ وچ رہندے سن تے میں بستی دانشمنداں دے چھوٹے جیسے گھر وچ اپنی بیوی تریا تے اپنے بچے نجیب اللہ نال رہندا ساں، پاکستان بنن توں چھ مہینے پہلے اوس شہر وچ بڑے جلسے جلوس ہون لگ پئے تے میں تھر یک پاکستان وچ حصہ لین لگ پیا۔ اک دن فجر دی اذان توں بچھے ساڈے گھر دا بوہا کھڑ کیا۔ میں پچھیا ”کون ایں بھائی توں؟“

صفدر: ماٹر صاحب مینوں تہاڈے گھر دا پہرہ دین گھلیا نہیں۔

مجید: کیہنے گھلیا اے؟

صفدر: جی اوہ سامنے آکے تے نہیں نا آگھدے مینوں کیہ پتہ۔

مجید: ایس عمرے فقیر ہو گیا ایں کوئی گھر بار نہیں تیرا؟ تیرا ناں کیہ اے تے

کتھوں آیا ایں؟

صفدر: میں مقواں جی، امبرسروں آیا واں۔

مجید: توں میرے گھر دا پہرا دین دی اجرت کیہ لیس گا؟

صفدر: مینوں اوہو دین گے جہیناں مینوں گھلیا اے میں تہاڈے کو لوں کھو

نہیں لینا۔

مجید: تے رہیں گا کتھے؟ میرے گھر وچ تے تھان نہیں۔

صفدر: سامتی دیوار نال جھگی بنا لاں گا تیس اجازت دے دیو۔

مجید: اچھا ٹھہر (دروازہ ڈھون دی آواز) تریا، گل سن۔

ثریا: میں سُن لئی اے گل۔

مجید: بڑا بھولا جیہا منڈا اے پتہ نہیں کیہڑے دکھوں فقیر ہو گیا اے سامنے

جھگی پا کے رہ لوے گا، ساڈا کیہ لینا سو۔

ثریا: کیہ پتہ کون اے؟

مجید: ایہدا موہنہ نیک مرداں والا اے، ایہہ کھوٹا نہیں ہو سکدا۔

ثریا: تے ایہنوں کھوٹے پیانے کا کون؟

مجید: میں روٹی دے آیا کراں گا۔

ثریا: میں ایہدی روٹی نہیں پکاواں گی۔

مجید: اللہ توں ڈر ثریا، پتہ نہیں کیہڑے حال نوں آپڑ کے ایہنے اپنا گھر چھڈیا اے۔

ثریا: میرا ایہدے نال کوئی واسطہ نہیں۔

مجید: تیرا اوس وچارے نال کیہ واسطہ ہونا اے، اوہنے کوئی گھر وچ پیر پالے؟

ثریا: جاؤ مینوں تنگ نہ کرو (رون لگ پیندی اے)۔

مجید: دیکھاں جھلیاں والی لگ، روندی کیوں ایں، میں اوہنوں ٹور دیناں۔ (بوہا

گھلدا بند ہوندا اے)۔

صفدر: بی بی نے غصتہ چا کیتا جے، میں ٹر جاناں۔

مجید: کچھ دنال بعد میں پاکستان دے حق وچ اک جلوس Lead کیتا تے

میںوں گرفتار کر لیا گیا۔ جیل وچ پہلی ملاقات والے دن میسری بیوی

نے میںوں دسیا۔

ثریا: جس دن تیں گرفتار ہوئے او اوس توں اگلی صبح میں بوہیوں باہر جھاتی

ماری تے تہاڈا صفدر سامنی دیوار نال جھگی پا کے ایہدر کنڈ کیتی بیٹھاسی

پتہ نہیں راتیں کس ویلے آکے اوہنے جھگی وی پالٹی، ناجی تے اوہنوں

بل وی آیا اے۔

مجید: کیوں ناجی، فقیر بابا کیہ کہندا اے؟

فقیہ بابا نہیں ابو، اوہ تے صفدر اے، اوہ کہند اے میں تہاڈا پاہرو
 ناہی : آن پاہر وکیہ ہوندا اے ابو ؟

پاہرو پھرے دارنوں کہندے نہیں بیٹے، توں اوہنوں کجھ کھان پین نوں
 مجید : گھلنی اے تریا ؟

گدا اے اوہنے میریاں اوس دن گلاں سن لٹیاں نیں۔ ناہی نوں اکھیا سو
 ثریا : میں تہاڈے گھر دا آن پانی نہیں کھانی سکدا، دے ساڈے بوہے دل
 کنڈ کیتی رکھدا اے تے راتیں ساڈی دیوار نال لگ کے بیٹھا رہندا اے۔
 مجید : ایہہ اللہ دا بندہ ساڈی مدد نوں آیا اے، ہُن تے سُنیا اے شہر وچ فساد
 دی شروع ہو گئے نیں۔

ہاں کدھرے کدھرے آگاں وی لگیاں نیں تے کجھ لوک دوجے محلے
 ثریا : پچھد کے ساڈی بستی آگئے نیں۔

ناہی، صفدر پاہر وکیہ گلاں کردا اے ؟

ابو اوہ امی کوںوں بڑا ڈر دا اے۔ پچھد اسی میں آیا واں تے بی بی غصے تے
 ناہی : نہیں ہوئی ؟

فیر توں اپنی امی نوں پچھیا ؟

میں پچھیا تے امی رون لگ پئی۔

رویاندہ کر ثریا، توں بڑی صبر والی بی بی ایں۔ جے کلیاں جی گھبراندا اے
 مجید : تے کسے نوں گھل کے بھائی ہوراں تے بھابی نوں اپنے کول بلالے یا
 فیر آپ پنڈ ہوا۔

جدوں تیکر تسیں گھر نہیں آؤندے میں ایس شہروں باہر نہیں جاواں
 ثریا : گی۔ ایٹھے دل نوں ایہہ تے حوصلہ ہے پئی اسیں اکو شروع آں۔

مجید:

اللہ خیر کرے، جدوں ساڈا پاکستان بن گیا ایسے خوشحال ہو جانا اے۔

ثریا:

رت چھیتی اوہ وقت لیاوے۔

مجید:

پر ثریا توں پاکستان آؤنا نصیب نہ ہو یا، پاکستان دا اعلان ہون توں بعد

بوہت سارے سیاسی قیدی چھڈ دتے گئے پر میرے اتے جیل دے

محکمے نے کئی کیس بنائے ہوئے سن۔ ایس کر کے میری رہائی نہ ہوئی،

کچھ دن توں شروع فساداں دا زور سی، فیر اک دن میرے اک دوست نے

ایہہ غونی خبر سنائی جے میری بیوی تے بچہ مار دتے گئے۔

سعید:

اوہ آپ دی تے ختم ہو گیا ہونا ایں۔

مجید:

ہاں اوہ غورے کس ویلے کس تھانوں مار یا گیا، میرے پارا اوہدی بڈھی

ماں دی سینے وچ ایڈا وڈا مگھار لئی پھر دی اے۔

سعید:

اوہدی ماں جیوندی اے؟

مجید:

جی آ..... میرے کول اے۔

انسپکٹر:

جیہڑی بڈھی مائی تمہانوں بچھدی آئی سی؟

مجید:

جی آ..... اوہو بڈھی مائی اوس اللہ لوک دی ماں اے۔

انسپکٹر:

اماں کرماں والی مینوں دی اپنے پتر دی پتا سنائی اے۔ ماسٹر صاحب

تمانوں اوہنے نہیں دسیا صفدر فقیر کوں ہو یا؟

مجید:

مینوں اماں توں پہلے آپ ثریا نے صفدر دے مدعا دا سبب دس دتا

سی، اوس نیک بی بی دادل شیشے وانگر صاف سی۔ اوہنے اپنے واسطے

صفدر دا جذبہ میرے کولوں نہیں چھپا یا تے ایہہ گل سن کے مینوں معصوم

جیہا صفدر ہور پیارا لگن لگ پیا، اماں میرے نال اپنا دکھ پھولدی اے

تے کدی ثریا توں تے کدی ثریا دے گھر والے نوں بددعاواں دیندی اے۔

ادہنوں اچھے ایہہ نہیں پتہ ہے ثرتیاہن ایس جہان تے نہیں نالے میں
ای اوہدا گھر والاداں - ادہ تے ایس آس اُتے پئی جیوندی اسے جے اوہدا
پتہ صفر کیسے دن ادہنوں آن ملے گا۔

سعدی: بھلا موٹے تے وچھڑے کون میلے ایوں جیوڑا نوک ولا ڈندا ای۔
انسپکٹر: اچھا ہُن موجودہ کیس بارے دی کجھ دسوناماسٹر صاحب۔

مجید: میں تہانوں اپنے معصوم بچے دے جان دی گل دس بیٹھا، ہُن جیوڑا میرے
جیہا حساس بندہ اپنی بیوی تے بچے توں انج ہمیشہ واسطے وچھڑ جائے
ادہ اپنے پیارے ہڑھ نوں اندر کوں ڈک سکدا اے مینوں بچے پیارے
دی بڑے لگدے نہیں تے اپنی بالغ عمر دا بوہتا حصہ میں بچیاں نال
ای گزاریا، ایسے پیار دی بسک توں مجبور ہو کے میں شامیں کم توں میہلا
ہوناں تے دس باراں اُن پھوکے غبارے خرید کے تے اک پارک وچ
جا بیٹھناں، او تھے بچے کھیڈن آؤندے میں۔ میں ادہناں دیاں بھولیاں
گلاں سُن کے اپنا روح راضی کرنا تے غباریاں وچ پھوک بھر کے ادہناں
نوں دیناں۔ میں ادہناں نوں بڑے ہوائی غبارے اسی دیناں پر تسیں
اندازہ نہیں کر سکدے ادہ مینوں کنیاں دولتاں دیندے میں۔ بچے تے
ہوندے اسی نہیں سخی بادشاہ۔

انسپکٹر: پر اوں چھوٹے بچے اُتے تسیں ایڈے مہربان کیوں او جے اوہدے گھر
جا کے تسیں ادہنوں چکن دی کوشش کیتی؟

مجید: ادہ گڈو؟ ادہ مینوں سگواں اپنے ناجی وانگر لگدا اے، ادہ دی جدوں
ایہدی عمر داسی تے انج ہس کے میرے مونڈھیاں پچھے چھپ جاندا
سی۔ پرسوں میں پارک وچ گیا تے گڈو او تھے نہیں سی، میں بچیاں نال

وقت گزار کے پرتیا تے طبیعت بڑی اداس سی۔ کل فیر گیا تے گڈ ونہیں
 سی۔ میں پچیاں کولوں اوہدے گھر دا پتہ پچھ کے او تھے گیا تے مائی
 اوہنوں چک کے باہر نکلی، میں گڈ ونوں پھن لگاتے مائی آکھیا گھر دیاں
 نے منع کیتا اے پتہ کسے نوں نہیں دینا کیوں جے اج کل پچیاں دے
 اغوا دیاں وارداتاں ہو رہیاں نیں، میں اوہدی منت کیتی جے میں گلی
 دے موڑ تک گڈ ونوں لیجا کے ٹافیاں لے دیوں فیر جھانویں اوہ کدی
 اوہنوں میرے کول نہ لیا دے۔ گڈو میرے ول لکھیا تے میں اوہنوں
 جھپٹ لیا۔ مائی نے زولا پادتا۔

انسپکٹر: تہاڈے بیان وچ صداقت نظر آؤندی اے، نال وکیل صاحب دی
 تہاڈی میک چلنی دے ضامن ہوئے نیں مہن تہاڈے تے کوئی عذر نہیں۔
 سعید: شکر یہ میاں صاحب، آؤ ماٹر صاحب چلیے۔ سانوں اجازت اے؟
 انسپکٹر: اک گل دسدے جاؤ ماٹر صاحب، پاکستان بنان ویلے تے سارے
 علاقیاں دے مسلماناں اپنے پاک وطن دی آن اُتے پتنگیاں داگر لکھاں
 جاناں واریاں ہُن پاکستان تے بن گیا اے پراوہ پتنگے کیتھے گئے؟
 مجید: انسپکٹر صاحب شمع تے ہر موسم وچ بلدی رہندی اے پر پتنگے برسات
 وچ ای آؤندے نیں۔ ساڈا وطن قائم تے اُم اے پر پتنگے اوہدوں آؤن
 گے جدوں امتحان دا وقت آیا۔ فیر وکھیا جے پاکستان دے ہر شہروں ہر
 پنڈوں ڈاراں یاں ڈاراں پتنگے بھن گئے تے اپنیاں جاناں قربان کرن گے۔
 اک تے میں امی دھوا نکھیا ہو یا پتنگا تہاڈے سامنے کھلوتاواں۔ (سائے
 ہسدے نیں تے ایسے ہاسے اُتے فیڈ آؤٹ کر دتا جاندا اے)

(کالا پتین)